

МЕДІАОСВІТА

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 235–251 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13961>

УДК 070:377+378

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗК, СК І ПРН В ОПП З ЖУРНАЛІСТИКИ: МІЖ ПРАКТИКООРІЄНТОВАНІСТЮ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЮ ТРАДИЦІЄЮ

Мар'ян Житарюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: maryan.zhytaryuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5690-5701>*

У статті здійснено критичний аналіз освітніх стандартів зі спеціальності 061 “Журналістика” на рівнях фахової передвищої та вищої освіти з акцентом на співвідношення загальних (ЗК), спеціальних (СК) компетентностей і програмних результатів навчання (ПРН) у контексті домінування дискурсу практикоорієнтованості. Актуалізовано проблему зміщення акцентів в університетській підготовці журналістів у бік надмірної технологізації та інструменталізації освітнього процесу на шкоду світоглядній, аналітичній і теоретичній складовим. Метою дослідження є виявлення логіки наступності, рівневої диференціації стандартів освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” (фаховий молодший бакалавр, бакалавр, магістр), а також оцінка їхньої відповідності університетській традиції підготовки журналіста як інтелектуального публічного діяча. Методологічну основу дослідження становлять порівняльний, структурно-функціональний, нормативно-аналітичний методи, а також елементи дискурс-аналізу освітньої політики.

Ключові слова: журналістська освіта, освітні стандарти, загальні компетентності, спеціальні компетентності, програмні результати навчання, практикоорієнтованість, університетська традиція, європейський досвід.

1. Постановка проблеми

Упродовж останнього десятиліття практикоорієнтованість декларується як одна з ключових домінант реформування вищої освіти в Україні, зокрема у сфері підготовки журналістів. Вона фігурує як універсальна відповідь на виклики ринку праці, цифровізації медіа та запит роботодавців на «готового до роботи» випускника. Водночас у дискурсі освітньої політики та в реальній практиці університетського навчання дедалі частіше спостерігається тенденція до абсолютизації практичного компонента, що призводить до зміщення акцентів із фундаментальної, світоглядної

та аналітичної підготовки здобувачів вищої освіти, породжує низку принципових запитань щодо місії університету як інституції, покликаної не лише готувати фахівця-виконавця, а й формувати критично мислячого інтелектуала, здатного до аналізу складних соціальних процесів і відповідального впливу на публічну сферу.

Особливо виразно ця проблема проявляється в освітніх програмах з журналістики вищого рівня акредитації, де університетська модель освіти дедалі більше зближується з моделлю фахової передвищої освіти. Надмірне розширення обсягу практик, формалізація їхнього проходження, а також редукція теоретичних і міждисциплінарних курсів (зокрема, з політології, геополітики, психології, літератури, теорії масової комунікації) ставлять під загрозу формування цілісного професійного та світоглядного профілю журналіста. За таких умов університет ризикує втратити свою ключову функцію – бути простором критичного мислення, інтелектуальної рефлексії та наукового осмислення суспільних процесів, адже спрощення університетської підготовки до рівня прикладного тренінгу створює ризик формування фахівців, які, з одного боку, є патріотично налаштованими та інформаційно активними, а з іншого, – не завжди здатними до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, до фахової перевірки джерел, даних і фактів. Ситуацію загострює і те, що наша країна перебуває в умовах війни, гібридних інформаційних загроз і цифрової трансформації медіасфери, адже журналіст повинен не тільки вміти працювати з технічними інструментами, а й мати глибоке розуміння політичних, геополітичних, культурних і соціальних контекстів.

Метою статті є критичний аналіз співвідношення ЗК, СК і ПРН в освітньо-професійних програмах з журналістики крізь призму практикоорієнтованості та університетської традиції, а також виявлення ризиків примітивізації університетської освіти внаслідок некритичного запозичення прикладних моделей підготовки. Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких *завдань*: проаналізувати нормативні освітні стандарти підготовки журналістів на різних рівнях освіти, включно з урахуванням європейського досвіду; зіставити задекларовані цілі практичної підготовки з реальною освітньою практикою; виявити ризики надмірної прикладної редукції університетської журналістської освіти та окреслити можливі шляхи збереження балансу між практичними навичками і світоглядно-аналітичною підготовкою.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблематика практикоорієнтованості журналістської освіти широко представлена в публікаціях і виступах на всеукраїнських і міжнародних конференціях. Активне обговорення відбувається на різних освітніх і професійних майданчиках, але здебільшого – фрагментарно і без чіткого розрізнення рівнів освіти. Увага традиційно зосереджується на питаннях професійних стандартів, етики, трансформації медіасередовища, медіаграмотності та цифровізації журналістської діяльності; натомість дидактичний баланс між теорією і практикою часто залишається поза фокусом системного аналізу.

Ще у 2006 р. ми вели мову про підготовку журналістів в Україні¹. Одна з останніх конференцій про журналістську освіту («Українська журналістська освіта: іс-

¹ Житарюк, М. (2006), «Особливості підготовки журналістів у контексті вищої освіти в Україні», *Вісник Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. Серія: Журналістика*, Львів, Вип. 28, с. 148–151. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/3714>

торія, сучасність, перспективи розвитку») відбулася 16-17 грудня 2025 р. у Навчально-науковому інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка². У своєму виступі «Сучасні виклики у підготовці журналістів» ми акцентували на тому, що підготовка журналістів у XXI столітті відбувається в умовах безпрецедентної трансформації медіасфери, зумовленою не лише технологічним розвитком, а й глибокими суспільними, політичними та ціннісними зрушеннями, які особливо загострилися в умовах воєнних конфліктів, гібридних загроз, поширення дезінформації та кризи довіри до медіа. Там же окреслили головні виклики до професії станом на сьогодні: воєнна та кризова реальність журналістської професії; деформація інформаційного простору під впливом пропаганди та постправди; цифровізація та платформізація журналістики; аксіологічна криза та розмивання професійних орієнтирів; психологічне навантаження і професійне вигорання.

У цьому контексті особливої ваги набуває інтеграція науки, освіти та практики. Залучення студентів до реальних дослідницьких і редакційних проєктів, аналітики медіадискурсу, перекладу фахової літератури, участі у міжнародних ініціативах формує не лише професійні навички, а й відповідальне ставлення до журналістики як суспільної місії. З іншого боку, сучасні виклики у підготовці журналістів – це водночас і виклики, і можливості. Вони змушують нас переосмислювати освітні програми, методи викладання, роль викладача і місце студента у професії. У центрі журналістської освіти має залишатися не технологія сама по собі, а людина, цінності та відповідальність за слово.

У жовтні 2024 р. на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка відбувся Всеукраїнський науково-методичний семінар «Історія української журналістики: методологічні проблеми, перспективи досліджень, сучасні методи викладання»³. Проблемам медіаграмотності⁴, інфомедійної грамотності⁵, критичному мисленню⁶ присвячені наукові заходи і видання під егідою Академії української преси і Центру Вільної Преси. Цей перелік неповний. Насправді наукових і методичних заходів набагато більше.

У нормативному вимірі ключовими документами є стандарти вищої освіти за спеціальністю 061 “Журналістика” для рівнів бакалавра та магістра, а також стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня “фаховий молодший бакалавр”, затверджений наказом МОН України № 344 від 27 березня 2023 року. Саме зіставлення цих стандартів дає змогу виявити принципову відмінність між мо-

² *Українська журналістська освіта: історія, сучасність, перспективи розвитку, Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю (16–17 грудня 2025 року, м. Київ) (2025)*, ННІЖ КНУ ім. Т. Шевченка.

³ *Історія української журналістики: методологічні проблеми, перспективи досліджень, сучасні методи викладання, Збірник матеріалів Всеукраїнського науково-методичного семінару (2024)*, упоряд. Галина Яценко, Андрій Яценко, Простір-М, Львів, 88 с.

⁴ *Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку, Збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції (2019)*, Центр Вільної Преси, Академія української преси, Київ, 435 с.

⁵ *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти, Збірник статей (2021)*, Редкол.: В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.], Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, Київ, 400 с.

⁶ *Критичне мислення в епоху токсичного контенту, Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції (2020)*, Центр Вільної Преси, Академія української преси, Київ, 494 с.

делями підготовки журналістів в університетах і коледжах, яка, однак, у практиці реалізації освітніх програм часто нівелюється.

У наукових публікаціях, присвячених реформуванню журналістської освіти (зокрема, в контексті європейської інтеграції та Болонського процесу), наголошено на важливості формування у здобувачів критичного мислення, аналітичних здібностей і здатності до інтерпретації складних суспільно-політичних процесів. Водночас у методичних розвідках і звітах про модернізацію навчальних планів простежується тенденція до акцентування прикладних компетентностей – володіння технікою збору інформації, навичками мультимедійного виробництва, роботи з платформами та інструментами цифрових медіа.

Зазвичай викладачі журналістики акцентують увагу на необхідності адаптації освітніх програм до потреб медіаринку, розвитку цифрових компетентностей, конвергентної журналістики та мультимедійного виробництва. З одного боку, українські медіазнавці наголошують на важливості поєднання практичної підготовки з фундаментальними знаннями з теорії журналістики, медіаетики, політології, геополітики, соціології, літератури та історії. З іншого, конкретно не пропонують нічого, щоби враховувати специфіку університету як інституції, покликаної не лише готувати виконавців, а й формувати інтелектуальну еліту професії. Зрештою виникає парадокс: сучасні молоді фахівці є активними, патріотично налаштованими, добре орієнтуються в інформаційному потоці, але часто споживають і поширюють його з неперевіраних джерел, не завжди здатні до фахової верифікації даних і критичного аналізу, що робить їх як авторів і нас як споживачів масової інформації уразливими до маніпуляцій – і у традиційних медіа, і в соціальних мережах. Хіба не важливо, щоб у нас були публіцисти і журналісти, які мислять? Наприклад, як Віталій Портников, чия професійна ідентичність сформувалася завдяки ґрунтовній університетській підготовці, вивченню політичної теорії, історії, міжнародних відносин. Такий тип журналіста-аналітика, експерта був би неможливим за умов редукції освіти до суто практичних навичок.

Для сучасного журналіста питання первинності між «вміти» і «знати» не менш важливе, ніж філософське: «курка» чи «яйце». Саме тому у статті акцентовано увагу на таких складниках різних стандартів освіти за спеціальністю журналістика, як загальні компетентності (ЗК), спеціальні, фахові компетентності (СК), програмні результати навчання (ПРН), зроблено порівняння з європейським досвідом. Йдеться не тільки про вищу школу (рівні бакалавра⁷ і магістра⁸), а й про передвищу освіту рівня фахового молодшого бакалавра⁹.

Аналіз наукових і нормативних джерел засвідчує наявність концептуальної прогалини між задекларованими цілями вищої журналістської освіти та практич-

⁷ Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>

⁸ Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/11/11/061-Zhurnalistyka.mahistr-994-08.11.2022.pdf>

⁹ Стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня (молодшого бакалавра за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2023/03/28/061-Zhurnalistyka-344-27.03.2023.pdf>

ною реалізацією. Недостатньо дослідженим є питання меж практикоорієнтованості в університетських освітніх програмах і ризиків підміни вищої освіти моделлю фахової передвищої підготовки. Саме ця лакуна зумовлює необхідність подальшого теоретичного й прикладного осмислення проблеми, що і визначає наукову новизну запропонованого дослідження.

3. Методологічна основа дослідження

Методологічну основу дослідження становить комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує інструментарій журналістикознавства, педагогіки вищої школи, теорії соціальних комунікацій та освітньої політики. Це зумовлено специфікою об'єкта дослідження – освітньо-професійних програм з журналістики в закладах вищої освіти, – які водночас є продуктом нормативного регулювання, академічної традиції та практичних запитів медіаіндустрії.

Порівняльний метод застосовано для аналізу стандартів освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” на рівнях фахового молодшого бакалавра, бакалавра та магістра. *Структурно-функціональний метод* дав змогу виявити логіку побудови загальних і спеціальних компетентностей, а також програмних результатів навчання в кожному стандарті. *Нормативно-аналітичний метод* використано для співвіднесення національних стандартів із Європейською рамкою кваліфікацій (EQF) та підходом Tuning. *Елементи дискурс-аналізу* застосовано для осмислення практикоорієнтованості як ідеологеми освітньої політики та її впливу на трансформацію університетської місії. Поєднання зазначених методів забезпечило можливість комплексного аналізу формальної структури стандартів і їхніх латентних смислових акцентів.

4. Виклад основного матеріалу дослідження

Для унаочнення ЗК, СК, ПРН, передбачених стандартами освіти, найкраще використати таблицю.

Таблиця 1. ЗК, СК, ПРН

Фаховий молодший бакалавр ¹⁰	Бакалавр ¹¹	Магістр ¹²
ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК2. Здатність зберігати та	ЗК 01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. ЗК 02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 03. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК 04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу	ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК02. Здатність планувати час та управляти ним. ЗК03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою як усно, так і письмово. ЗК05. Здатність до пошуку,

¹⁰ Там само.

¹¹ Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика.

¹² Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика.

примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку інформаційної діяльності та комунікацій, їхнього місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою для професійної діяльності. ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК8. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	інформації з різних джерел. ЗК 05. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 06. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. ЗК 07. Здатність працювати в команді. ЗК 08. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 09. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 11. Здатність спілкуватися державною мовою. ЗК 12. Здатність спілкуватися іноземною мовою.	оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК06. Здатність приймати обґрунтовані рішення. ЗК07. Здатність розробляти проекти та управляти ними. ЗК08. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня. ЗК09. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
СК1. Здатність застосовувати нормативно-правові акти у сфері інформаційної діяльності та комунікацій, дотримуватися вимог чинних стандартів у процесі створення, виготовлення та	СК 01. Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності. СК 02. Здатність формувати інформаційний контент.	СК01. Здатність використовувати спеціалізовані концептуальні знання з теорії та історії журналістики, новітні технологічні досягнення для розв'язання задач дослідницького та/або

поширення журналістських матеріалів, рекламної та видавничої продукції. СК2. Здатність дотримуватися мовних норм сучасної української літературної мови, вміння виявляти закономірності функціонування української мови як державної. СК3. Здатність знати суть та структуру інформаційного простору; вміння виявляти закономірності у функціонуванні засобів масової комунікації різних видів. СК4. Здатність удосконалювати текстову і нетекстову частини оригіналу, застосовуючи загальну методику редакторського аналізу, готувати до друку твори різних видів літератури із врахуванням типологічних особливостей, цільового та читацького призначення. СК5. Здатність усвідомлювати специфіку інформаційного, аналітичного і художньо-публіцистичного відображення реальної дійсності в журналістських матеріалах різних жанрів. СК6. Здатність обирати та застосовувати сучасні комунікативні технології та медіакомунікаційні системи. СК7. Здатність формувати інформаційний контент. СК8. Здатність використовувати різні методи збору інформації, правильно опрацьовувати фактичний матеріал, об'єктивно інформувати, оперувати засобами створення соціально-	СК 03. Здатність створювати медіапродукт. СК 04. Здатність організовувати й контролювати командну професійну діяльність. СК 05. Здатність ефективно просувати створений медійний продукт. СК 06. Здатність до провадження безпечної медіадіяльності.	інноваційного характеру у сфері журналістики. СК02. Здатність критично осмислювати проблеми у сфері журналістики та дотичні до них міждисциплінарні проблеми. СК03. Здатність приймати ефективні рішення у сфері журналістики. СК04. Здатність управляти робочими або навчальними процесами у сфері журналістики, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів. СК05. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні висновки з питань журналістики, а також знання та пояснення, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються. СК06. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі журналістики у широких та/або мультидисциплінарних 8 контекстах, за умов неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності. СК07. Здатність забезпечувати та оцінювати стратегічний розвиток команди.
--	--	---

дієвих та ефективних журналістських матеріалів. СК9. Здатність створювати різножанровий медіапродукт, враховуючи читацьке та цільове призначення. СК10. Здатність розв'язувати типові практичні ситуації, пов'язані з пошуком та розповсюдженням інформації, зокрема в Інтернеті. СК11. Здатність дотримуватися журналістської етики в професійній діяльності. СК12. Здатність створювати та редагувати рекламні матеріали різних типів, зважаючи на канали та способи поширення рекламної інформації. СК13. Здатність аналізувати стан розвитку сучасного інформаційного простору, а також видавничої справи та книговидавничого ринку. СК14. Здатність застосовувати комп'ютерно-видавничі технології у журналістській та редакторсько-видавничій професійній діяльності. СК15. Здатність ефективно комунікувати із соціумом через сучасні ЗМК, формуючи громадську думку.		
РН1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. РН2. Знати та дотримуватися основних положень законодавства у сфері інформаційної діяльності та комунікацій.	ПР 01. Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань. ПР 02. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції. ПР 03. Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведе-	РН01. Приймати ефективні рішення з проблем журналістики, у тому числі в умовах багатокритеріальності, неповних чи суперечливих інформації та вимог. РН02. Аналізувати та оцінювати потенційний вплив розвитку технологій на сучасний стан та розвиток журналістики. РН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагаль-

РН3. Дотримуватися вимог стандартів під час створення журналістських матеріалів, рекламної та видавничої продукції. РН4. Знати основні етапи редакційно-видавничої підготовки оригіналу в реальних виробничих умовах. РН5. Аналізувати основні літературно-видавничі тенденції та знати закономірності їхнього функціонування. РН6. Уміти виявляти закономірності у функціонуванні засобів масової комунікації різних видів. РН7. Застосовувати мовні норми відповідно до стилю мовлення та конкретної мовленнєвої ситуації. РН8. Практично використовувати іноземну мову для професійної діяльності. РН9. Застосовувати загальну методику редакторського аналізу для удосконалення текстової й нетекстової частин оригіналу, готуючи до друку твори різних видів літератури із врахуванням типологічних особливостей, цільового та читацького призначення. РН10. Дотримуватися об'єктивності у журналістських матеріалах різних жанрів (інформаційних, аналітичних і художньо-публіцистичних). РН11. Оперувати засобами створення соціально-дієвих та ефективних журналістських матеріалів. РН12. Створювати медіа-продукт певної тематики, визначеного жанру з урахуванням каналу поширення	на самостійно або разом з колегами. ПР 04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел. ПР 05. Використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних завдань. ПР 06. Планувати свою діяльність та діяльність колективу з урахуванням цілей, обмежень та передбачуваних ризиків. ПР 07. Координувати виконання особистого завдання із завданнями колег. ПР 08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань. ПР 09. Оцінювати діяльність колег як носіїв прав і обов'язків членів суспільства, представників громадянського суспільства. ПР 10. Оцінювати діяльність колег з точки зору зберігання та примноження суспільних і культурних цінностей і досягнень. ПР 11. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою. ПР 12. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, іноземною мовою. ПР 13. Передбачати реакцію аудиторії на інформаційний продукт чи на	нення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження. РН04. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення професійної діяльності, результатів досліджень та інновацій, пошуку та аналізу відповідної інформації. РН05. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології під час створення медіапродуктів. РН06. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності. РН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання. РН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій. РН09. Проводити порівняльний аналіз законодавчої бази та діяльності окремих медіаінституцій України та країн Європейського Союзу. РН10. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з організацією нових медіаустанов та інституцій. РН11. Брати продуктивну
---	--	--

чи платформи оприлюднення. RH13. Генерувати інформаційний контент певної тематики з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації. RH14. Розміщувати оперативну інформацію на доступних інтернетплатформах. RH15. Розв'язувати типові практичні ситуації, пов'язані з пошуком та розповсюдженням зафіксованої інформації. RH16. Використовувати необхідні знання й технології для виходу з кризових комунікаційних ситуацій на засадах толерантності, діалогу й співробітництва. RH17. Створювати та редагувати рекламні матеріали різних типів, зважаючи на шляхи й способи поширення рекламної інформації. RH18. Використовувати інформаційні та комунікаційні технології для створення журналістських та рекламних матеріалів, редагування видань, а також для промоції видавничого продукту. RH19. Застосовувати комп'ютерно-видавничі технології в журналістській та редакторсько-видавничій професійній діяльності. RH20. Уміти аналізувати маркери впливу на громадську думку з урахуванням сучасних вимог до інформаційно-комунікаційної діяльності.	інформаційні акції, зважаючи на положення й методи соціальнокомунікаційних наук. ПР 14. Генерувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації. ПР 15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення. ПР 16. Планувати свою роботу та роботу колег, спрямовану як на генерування інформаційного контенту, так і створення медіапродукту, а також його промоцію. ПР 17. Розміщувати оперативну інформацію про свій медіапродукт на доступних інтернетплатформах. ПР 18. Використовувати необхідні знання й технології для виходу з кризових комунікаційних ситуацій на засадах толерантності, діалогу й співробітництва.	участь у розробленні проєктів документів, що регламентують діяльність в усіх сферах журналістики, обґрунтовувати суспільну потребу в їх прийнятті, прогнозувати результати їх впливу на суспільство. RH12. Розробляти та реалізовувати інноваційні та дослідницькі проєкти у сфері журналістики з урахуванням правових, соціальних, економічних та етичних аспектів RH13. Організовувати роботу колективу, забезпечувати професійний розвиток його членів та досягнення поставлених цілей.
---	--	---

Спробуємо диференціювати стандарти освіти зі спеціальності “Журналістика” за рівнями підготовки. Стандарти освіти для рівнів фахового молодшого бакалавра, бакалавра та магістра відображають послідовну модель формування професійної компетентності, що ґрунтується на принципах наступності, ускладнення змісту підготовки та зростання рівня автономності здобувачів освіти.

На рівні фахового молодшого бакалавра домінує формування базових загальних компетентностей, спрямованих на соціалізацію майбутнього фахівця, засвоєння громадянських цінностей, опанування державної та іноземної мов, а також розвиток здатності застосовувати знання у типових практичних ситуаціях. Інформаційно-аналітичні та цифрові компетентності мають прикладний характер і забезпечують готовність до виконання стандартних професійних операцій. Спеціальні (фахові) компетентності цього рівня орієнтовані переважно на виконавсько-технологічну діяльність і охоплюють дотримання нормативно-правових актів і професійних стандартів, роботу з мовними нормами та жанровими особливостями журналістських матеріалів, редакторський аналіз, формування інформаційного контенту і створення медіапродукту. Програмні результати навчання деталізують алгоритми професійних дій і відображають готовність здобувача до виконання типових завдань у межах визначених інструкцій і технологічних процедур.

Рівень бакалавра характеризується переходом від виконавської до самостійної професійної діяльності. Загальні компетентності доповнені здатністю до критичного й самокритичного мислення, командної роботи, адаптації до змін і навчання впродовж життя. Спеціальні компетентності набувають узагальненого характеру та спрямовуються на застосування знань зі сфери соціальних комунікацій, створення й просування медіапродукту, організацію та координацію командної діяльності, а також безпечну медіапрактику. Програмні результати навчання відображають здатність планувати індивідуальну та колективну діяльність, оцінювати інформаційні продукти, прогнозувати реакцію аудиторії та ефективно взаємодіяти в професійному середовищі.

На магістерському рівні підготовка набуває аналітико-управлінського та дослідницького спрямування. Загальні компетентності зосереджуються на розвитку абстрактного мислення, здатності ухвалювати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності, управлінні проєктами та забезпеченні якості професійної діяльності. Фахові компетентності передбачають використання спеціалізованих концептуальних знань із теорії та історії журналістики, критичне осмислення галузевих і міждисциплінарних проблем, інтеграцію знань у широких соціальних і етичних контекстах, а також стратегічне управління складними процесами та командами. Програмні результати навчання мають інноваційний і дослідницький характер та орієнтовані на аналіз впливу технологічних змін на розвиток журналістики, розроблення й реалізацію дослідницьких та інноваційних проєктів, створення й розвиток нових медіаінституцій.

Отже, формальний аналіз стандартів освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” засвідчує наявність чіткої вертикалі професійного зростання: від підготовки фахівця, здатного виконувати типові журналістські та редакторські функції, до формування самостійного професіонала, а згодом – аналітика, менеджера й дослідника медіасфери, спроможного здійснювати стратегічний розвиток журналістської діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

З таблиці, поданої вище, видно, що формального прямого дублювання між компонентами майже немає, натомість мають місце змістове накладання, розмитість меж і часткова надмірність.

На нормативному рівні стандарти свідомо уникають буквального повторення формулювань. Це досягається за рахунок: різних дієслів (знати → застосовувати → аналізувати → приймати рішення (хоч правильно було б “ухвалювати рішення”); різного рівня узагальнення; переходу від операційних до стратегічних дій. Формально це навіть створює враження чіткої диференціації та наступності, що відповідає вимогам Національної рамки кваліфікацій.

Найбільша кількість змістових перетинів і дублювань саме в ЗК. Наприклад: громадянська відповідальність і цінності демократії; пошук, аналіз та оброблення інформації; володіння державною та іноземною мовами; використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій). На бакалаврському та магістерському рівнях ці компетентності майже не поглиблюються концептуально, а лише переформулюються, тобто виконують радше декларативну, ніж диференційно-рівневу функцію.

У СК простежується часткове дублювання за видами діяльності, але з різним рівнем складності. Тут недоречність у тому, що одна й та сама дія (наприклад, «створювати медіапродукт») подана на всіх рівнях, але в стандарті не завжди чітко окреслені критерії складності, а це створює ризик однакового наповнення ОП.

На рівні програмних результатів навчання (ПРН / РН) дублювання найменш очевидне формально, але найбільш проблемне методично. Наприклад, «генерувати контент», «створювати медіапродукт», «розміщувати інформацію на платформах» є на всіх рівнях освіти, але без чіткої градації складності за Bloom / SOLO / EQF. У підсумку однакові навчальні завдання можуть легально «працювати» і для ФМБ, і для бакалавра; відмінність часто досягається не стандартом, а локальними рішеннями конкретного ЗВО.

Отже, підсумовуючи, маємо сказати, що, незважаючи на відсутність прямого текстуального дублювання між стандартами освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” для різних рівнів підготовки, їхній аналіз виявляє *часткове змістове накладання загальних і спеціальних компетентностей, а також програмних результатів навчання*. Це накладання зумовлене універсальністю базових професійних функцій журналіста та недостатньою конкретизацією критеріїв рівневої складності, що актуалізує потребу в чіткішому розмежуванні освітніх результатів на нормативному рівні.

Окремо потрібно сказати і про Європейську рамку кваліфікацій (EQF). Формально українські рівні освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” корелюють із рівнями EQF: фаховий молодший бакалавр – EQF 5, бакалавр – EQF 6, магістр – EQF 7. На рівні загальних дескрипторів (знання, уміння, відповідальність та автономія) така відповідність є концептуально коректною. Однак у межах EQF ключовим критерієм диференціації є не перелік професійних дій, а *ступінь автономності та відповідальності*. У цьому контексті українські стандарти демонструють певну обмеженість: низка загальних компетентностей (здатність до пошуку інформації, використання ІКТ, громадянська відповідальність, мовна комунікація) фактично зберігає однаковий змістовий обсяг на всіх рівнях освіти, змінюючись лише стилістично. З позицій EQF, це знижує чіткість рівневої демаркації, оскільки універсальні компетентності не трансформуються від особистісного до стратегічно-професійного рівня.

Важливим є також підхід Tuning Educational Structures in Europe. У сфері журналістики та комунікацій він передбачає чітке розмежування між операційними компетентностями першого циклу та аналітико-стратегічними компетентностями другого циклу. У цьому вимірі українські стандарти демонструють тенденцію до збереження однакових професійних дій (створення медіапродукту, формування контенту, комунікація з аудиторією) на всіх рівнях підготовки без достатньої конкретизації критеріїв складності. Особливо це стосується програмних результатів навчання, які часто формулюються універсальними дієсловами («створювати», «застосовувати», «розміщувати»), що, з погляду Tuning, не забезпечує чіткої відповіді на питання, які нові професійні можливості здобувач отримує на кожному наступному рівні. У європейській практиці магістерський рівень чітко пов'язаний з умінням оцінювати, проектувати, обґрунтовувати, управляти та впроваджувати інновації, натомість в українському стандарті ці характеристики не завжди є системоутворювальними.

Міркуючи над поліпшенням моделей підготовки фахівців з журналістики і для медіасфери, потрібно ставити собі серйозні питання. Наприклад: як це все реалізувати, якщо в навчальних планах ЗВО фіксується тенденція до скорочення або повного вилучення з них фундаментальних дисциплін світоглядного характеру – політології, геополітики, історії міжнародних відносин, філософії медіа, теорії ідеологій? Саме ці курси традиційно виконували функцію формування критичного мислення, здатності до аналізу складних соціально-політичних процесів та усвідомлення ролі журналіста в системі суспільних комунікацій.

Університет, на відміну від середньої школи чи професійного коледжу, покликаний не лише готувати виконавців редакційних завдань, а й формувати інтелектуальну еліту професії, здатну до стратегічного мислення, аналітичного узагальнення та відповідального впливу на суспільну думку. Надмірне спрощення навчального процесу на догоду здобувачам і роботодавцям, зведення університетської освіти до сукупності практичних тренінгів і короткотривалих стажувань, фактично підмінює вищу освіту середньою або фаховою передвищою.

Особливої уваги також потребує невідповідність між кількістю кредитів, відведених на практики, та реальним рівнем їхнього засвоєння. Формальне проходження практик, відсутність системного контролю та аналітичного супроводу з боку університетів знецінюють саму ідею практикоорієнтованості, перетворюючи її на бюрократичний показник, а не на якісний результат. Вважаємо, що практикоорієнтованість у журналістській освіті потрібно розглядати не як домінанту, а як складову збалансованої університетської моделі, в якій практичні навички органічно поєднуються з фундаментальною теоретичною, світоглядною та аналітичною підготовкою. Лише за цієї умови можливо виховати журналіста, здатного не тільки фіксувати події, а й осмислювати їх у широкому суспільно-політичному контексті.

Не менш важливо зрозуміти, чи є бажання щось змінювати, чи є спроможності, вміння, кадровий потенціал у закладах вищої школи, які працюють в умовах надмірної бюрократії і формальної показовості освіти?

5. Результати і перспективи подальших досліджень (обговорення)

Наше дослідження засвідчило, що домінування риторики практикоорієнтованості в освітньо-професійних програмах з журналістики вищого рівня акредитації має амбівалентний характер. З одного боку, посилення практичної складової сприяє адаптації здобувачів до сучасного медіасередовища, формує базові професійні на-

вички та полегшує первинну інтеграцію випускників у редакційну діяльність. З іншого боку, надмірна концентрація на прикладних компетентностях призводить до звуження світоглядного та аналітичного горизонту майбутніх журналістів.

Основний результат дослідження – виявлення системної диспропорції між практичною та теоретичною підготовкою в університетських освітніх програмах з журналістики, що проявляється у скороченні фундаментальних гуманітарних дисциплін, формалізації навчальних і виробничих практик та поступовій редукції університетської освіти до рівня прикладної професійної підготовки. У стратегічній перспективі така тенденція не лише знижує інтелектуальний потенціал професії, а й послаблює здатність журналістів виконувати суспільно значущу функцію критичного осмислення реальності, особливо в умовах глобалізації, інформаційної та гібридної війни.

Обговорення результатів дає підстави стверджувати, що практикоорієнтованість у вищій журналістській освіті *потребує концептуального перегляду*. Вона має бути не кількісним показником (обсяг практик, кількість кредитів), а якісною характеристикою інтеграції теорії і практики, де фундаментальні знання слугуватимуть інструментом глибшого професійного аналізу, а не перешкодою для «раннього входу в професію».

Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричним аналізом результативності практик у журналістських освітніх програмах, порівняльним вивченням моделей підготовки журналістів у класичних університетах і фахових коледжах, а також дослідженням впливу світоглядних дисциплін на формування критичного мислення і професійної відповідальності журналіста. Окремим напрямом подальших студій може стати аналіз відповідності чинних освітніх стандартів з журналістики стратегічним викликам інформаційної безпеки та демократичного розвитку суспільства.

6. Висновки

1. Практикоорієнтованість є необхідною складовою підготовки журналіста, однак у межах університетської освіти вона не може виступати домінантною метою, має бути переосмислена як інтегративний принцип, щоб не витіснити університетську традицію. Оптимальною видається модель, у якій практика ґрунтується на теорії, а не замінює її, а освітні програми забезпечують баланс між професійними навичками та світоглядною, аналітичною і громадянською підготовкою майбутніх журналістів. Саме такий підхід здатний забезпечити сталий розвиток професії журналіста в умовах сучасних глобальних і національних викликів.

2. Університет покликаний формувати не лише носія професійних умінь, а й журналіста-мислителя, здатного до критичного осмислення реальності, відповідального впливу на суспільство та протидії інформаційним маніпуляціям. Саме в цьому полягає збереження й актуалізація університетської традиції в сучасних умовах трансформації медіаосвіти.

3. Аналіз стандартів освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” засвідчує потребу чіткого розмежування освітніх місій фахової передвищої та вищої освіти, посилення світоглядної, теоретичної та аналітичної складових бакалаврських і магістерських програм.

4. Стандарти освіти зі спеціальності 061 “Журналістика” загалом відповідають європейській трирівневій моделі підготовки та узгоджуються з дескрипторами EQF.

Водночас порівняння з підходами EQF і Tuning виявляє проблему надмірної універсалізації загальних і програмних результатів навчання, що призводить до часткового змістового накладання між рівнями освіти, насамперед між бакалаврським і магістерським. За відсутності формального дублювання це накладання знижує чіткість рівневої диференціації та переносить відповідальність за її забезпечення зі стандартів на рівень освітніх програм. У контексті євроінтеграції доцільним є подальше уточнення стандартів шляхом чіткого закріплення критеріїв автономності, відповідальності та інноваційності як ключових маркерів переходу від одного освітнього рівня до іншого.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Житарюк, М. (2006), «Особливості підготовки журналістів у контексті вищої освіти в Україні», *Вісник Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. Серія: Журналістика*, Львів, Вип. 28, с. 148–151. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/3714>
2. *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти*, *Збірник статей* (2021), Редкол.: В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.], Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, Київ, 400 с.
3. *Історія української журналістики: методологічні проблеми, перспективи досліджень, сучасні методи викладання*, *Збірник матеріалів Всеукраїнського науково-методичного семінару* (2024), упоряд. Галина Яценко, Андрій Яценко, Простір-М, Львів, 88 с.
4. *Критичне мислення в епоху токсичного контенту*, *Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції* (2020), Центр Вільної Преси, Академія української преси, Київ, 494 с.
5. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/11/11/061-Zhurnalistyka.mahistr-994-08.11.2022.pdf>
6. Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>
7. Стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня (молодшого бакалавра за спеціальністю 061-Журналістика. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2023/03/28/061-Zhurnalistyka-344-27.03.2023.pdf>
8. *Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку*, *Збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції* (2019), Центр Вільної Преси, Академія української преси, Київ, 435 с.
9. *Українська журналістська освіта: історія, сучасність, перспективи розвитку*, *Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю (16–17 грудня 2025 року, м. Київ)* (2025), ННІЖ КНУ ім. Т. Шевченка.

REFERENCES

1. Zhytariuk, M. (2006), "Osoblyvosti pidhotovky zhurnalistiv u konteksti vyshchoi osvity v Ukraini", *Visnyk Lviv. nats. un-tu im. I. Franka. Serii: Zhurnalistyka*, Lviv, Vyp. 28, c. 148–151. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/3714>
2. *Infomediina hramotnist – nevidiemna skladova navchalnoho protsesu zakladu vyshchoi osvity*, *Zbirnyk statei* (2021), Redkol.: V. F. Ivanov (holov. red.) [ta in.], Akademiia ukrainskoi presy, IREX, Tsentr Vilnoi presy, Kyiv, 400 s.
3. *Istoriia ukrainskoi zhurnalistyky: metodolohichni problemy, perspektyvy doslidzhen, suchasni metody vykladannia*, *Zbirnyk materialiv Vseukrainskoho naukovo-metodychnoho seminaru* (2024), uporiad. Halyna Yatsenko, Andrii Yatsenko, Prostir-M, Lviv, 88 s.
4. *Krytychne myslennia v epokhu toksychnoho kontentu*, *Zbirnyk statei Vosmoi mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii* (2020), Tsentr Vilnoi Presy, Akademiia ukrainskoi presy, Kyiv, 494 s.
5. Standart vyshchoi osvity Ukrainy druhoho (mahisterskoho) rivnia za spetsialnistiu 061-Zhurnalistyka. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/11/11/061-Zhurnalistyka.mahistr-994-08.11.2022.pdf>
6. Standart vyshchoi osvity Ukrainy pershoho (bakalavrskoho) rivnia za spetsialnistiu 061-Zhurnalistyka. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>
7. Standart fakhovoi peredvyshchoi osvity osvitno-profesiinoho stupenia (molodshoho bakalavra za spetsialnistiu 061-Zhurnalistyka. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni. standarty/2023/03/28/061-Zhurnalistyka-344-27.03.2023.pdf>
8. *Suchasnyi prostir mediahramotnosti ta perspektyvy yoho rozvytku*, *Zbirnyk statei Somoi mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii* (2019), Tsentr Vilnoi Presy, Akademiia ukrainskoi presy, Kyiv, 435 s.
9. *Ukrainska zhurnalistyska osvita: istoriia, suchasnist, perspektyvy rozvytku*, *Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia z mizhnarodnoiu uchastiu (16–17 hrudnia 2025 roku, m. Kyiv)* (2025), NNIZh KNU im. T. Shevchenka.

ON GENERAL, SPECIAL COMPETENCIES AND LEARNING OUTCOMES IN JOURNALISM EDUCATIONAL PROGRAMMES: BETWEEN PRACTICE-ORIENTED TRAINING AND THE UNIVERSITY TRADITION

Marian Zhytariuk

Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: maryan.zhytaryuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5690-5701>

The article provides a critical analysis of educational standards for the specialty 061 'Journalism' at the levels of professional pre-higher and higher education, with a particular focus on the correlation between general competencies (GCs), special (professional) competencies (SCs), and programme learning outcomes (PLOs) in the context of the dominance of practice-oriented discourse. The problem of shifting the emphasis in university training of journalists towards excessive technologisation and instrumentalisation of the educational process to the detriment of worldview, analytical and theoretical components is highlighted. The aim of the study is to identify the logic of continuity and level differentiation of educational standards in the specialty 061 'Journalism' (associate degree, bachelor's degree, master's degree), as well as to assess their compliance with the university tradition of training journalists as intellectual public figures. The methodological basis of the study consists of comparative, structural-functional, normative-analytical methods, as well as elements of discourse analysis of educational policy. It has been established that current educational standards generally form a consistent vertical structure of professional growth – from the executive and technological level to the analytical and research level. At the same time, there is a tendency towards the universalisation of general competencies and partial overlap in the content of programme learning outcomes between bachelor's and master's levels. It has been shown that an excessive focus on practical orientation in higher education can lead to a narrowing of the humanities and worldview foundation of journalism education, a de facto approximation of university programmes to the college format, and a decline in graduates' ability to think critically, analyse and interpret complex socio-political processes responsibly. The conclusion is made about the need to rethink practice-oriented education as a tool, rather than the dominant goal of university journalism education, as well as the advisability of clearly distinguishing between the educational missions of pre-higher and higher education within the specialty 061 'Journalism'.

Keywords: journalism education, educational standards, general competencies, special competencies, programme learning outcomes, practice-oriented approach, university tradition, European experience.

Отримано редакцією видання / Received: 06.01.2026

Прорецензовано / Revised: 08.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 09.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 06.02.2026